

CSAPLÁR FERENC:

A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma

(Folytatás)

A »szociális művészefogás« nagy intenzitással fordult a »legkollektívabb« művészet, a színháték, különösen a tömegekkel operáló szabadtéri játékok felé. Reinhardt, Piscator, de különösen Gemie teóriáinak hatása alatt formálódtak a Kollégium színházművészeti elvei. Hont Ferenc, Reinhardt és Gemier tanítványa teszi az első javaslatot a Szegedi Szabadtéri Játékok megteremtésére. A Kollégium közössége minden erővel támogatja a kezdeményezést, s hosszas huzavona, rengeteg csalódás és erőfeszítés után 1933. augusztus 26-án végre igazi szabadtéri darab kerül bemutatásra a Dóm téren, Az ember tragédiája. A rendező Hont Ferenc, a díszleteket Buday György tervezte. Ezzel az előadással indul el a tragédia Dóm téri sikorsorozata.

A »szociális művészefogás«, a »kollektívizmus« hatását az irodalmi hagyományokhoz való viszonyban is felfedezhetjük. Ortutay Tömörkény művészetének legnagyobb értékét abban látja, hogy a hamis, idillikus parasztabrázolás korában mély szociális együttérzéssel fordult a »gerendás szobákba« lakók felé. Az erős parasztmítosz, no meg az egész mozgalomra jellemző szelidség azonban súlyos hibákra vezetett Juhász Gyula értékelésénél. Baróti Dező a »szociális tendencia irányában haladó költő művészeti-világnézeti fejlődésének csúcspontját a paraszterseket, különösen a »tápi« versekben látja, a munkásverseket egy könnyed mondattal intézve el: »A kizsákmányolt munkásság mellett számos vallomást tesz«, s Berczeli A. Károly pedig a »tápi« verseket író Juhászt Ady elé helyezi.

A szociális szempont, a társadalom fejlődésével való összefüggések kimutatása — vagyis a marxista irodalomtörténeti szemléletmód már világosan felismerhető Erdei Ferenc, Radnóti Miklós, Széll István, Hont Ferenc előadásaiiban.

Két új vonás erősödik a Kollégium szemléletformájában 1933-tól: az antifaszizmus és a parasztorientáció kizárólagosságának felengedése. A fasizmus közvetlen élmény, már a húszas évektől kezdődően napirenden vannak a »numerus clausus«-szal elégedetlen »bajtársak« egyre féktelenebb »fajvédő megmozdulásai«. A szegedi egyetemen 1932-ben felüti fejét az alma mater falai között is a szociális demagógiával próbálkozó náci propaganda.

Az egyetemen és a »harmadik paradicsom«-ban, a fasizmus uralomra jutása után lejáró események a »legközvetlenebbül«, személyesen is érintik a Kollégium közösségét. Számukra a fasizmus — a polgári humanista állásponton túlmenni — nemcsak a tudomány, a kultúra, a művészet ellensége, hanem néhány társuk lé-

tét közvetlenül fenyegető barbár erő is egyúttal. Elkor indul el Radnóti keresztjárása: az emberi helytállás meredek útján, a tajtékos ég alatt a költészet csúcsai felé személyes »veszélyeztetettség-érdekeltség« az oka részben annak, hogy korán észre veszik a parasztkultusz túlhajtásában rejlő veszélyeket, buktaikat, s a parasztorientáció kizárólagosságának feloldásán munkálkodva a munkásosztály és a munkásmozgalom felé közelednek.

1933-ban Berczeli A. Károly az »egészségtelen parasztkultusz« ellen hadakozva rámutat, hogy a parasztművészet és a parasztművészek divattá vált felkarolása néha már fajbiológiai elgondolásokkal tartalmaz. Művészeti elvekből, tapasztalatokból vonja le Erdei Ferenc a társadalompolitikai konzekvenciát: »az átalakuló parasztság csak formai elemekben feltörekvő osztály, tartalom szerint hanyatló és romboló réteg...« a társadalmi átalakulás tartalma: a paraszti minőség tökéletes elpusztítása. Nem véletlen, hogy Erdei Ferenc később a népi írókhoz csatlakozva Veres Péterrel a munkássággal való szövetséget hirdeti.

Kont Ferenc Ortutay Gyulával szemben a jövő színhátékát a munkás színhátás és a régi színház a fejlődés vonalában mozgó elemeinek szintézisében látja, mely csak akkor valósulhat meg a maga teljességében, »ha már a társadalom más kibékíthetetlen ellentéteit kemény küzdelemmel megszüntették«.

A munkásmozgalommal való szorosabb kapcsolatok elemzésénél Radnóti versein kívül máig is a nem mindig hiteles, főleg általánosságokban mozgó kortársi emlékezők vagyunk utalva — a konkrét mozzanatokot még nem sikerült feltárniuk.

1935-ben mint szervezett felosztott a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma. Tagjai közül sokan: Erdei Ferenc, Radnóti Miklós, Tolnai Gábor, Reizler Fela, Ortutay Gyula, Hont Ferenc, a Válasz bal-szárnyához, illetve a Márciusi Fronthoz csatlakoztak, s jelentős a szerepük a magyar értelmiség antifaszista frontjának kialakulásában. Ezzel már érintettük is a Kollégium működésének egyik jelentőségét, a belső nevelő, korszerűbb világnézet felé formáló erőt, mely a Kollégium tagjainak életre szóló indítást adott.

Magának az agrárszociális mozgalomnak és a Kollégiumnak a tevékenysége — különösen az induláskor, a »társadalompolitikai« periódusban — nagy közvéleményformáló hatásával jelentősen elősegítette az új, szocialista alapokon álló parasztelmélet kialakulását, elsőnek hirdette meg programként a szociográfiái igényű falukutatást, előkészítve ezzel a Választ és a népi írők mozalmát.

Klasszikus értékű a tudományos és művészi teljesítmény — a kör műhelyben létrejött, égése alatt megjelentelt alkotások: Radnóti verseskötetei, Ortutay, Erdei, Hont és a többiek ethnográfiai gyűjteménykötetei, szociográfiái írásai, irodalomtörténeti tanulmányai. Buday György fametszetei a maguk területén mind maradandó alkotások.

„Népi együttest” toboroztunk Pjatyigorszokban

Élménymozaikok egy szovjetföldi kirándulásról

Megérkezésünk utáni első vagy második este került tekintet nélkül. Nem kevesen csak utólag merték tisztacsoportokkal a nagyon gondosan előkészített ismerkedési estre. Erre Pjatyigorszokban és a városi kultúrscsoportot és a balettiskola kis növendékeit is mozgósították, s egész nívós kis műsorral vezették be. Még magyar eredetű népdallal és táncsal is kedveskedtek. De ilyen alkalmakkor kötetlenül beugorhatnak valamilyen produkcióval a nézők sorából is, olyan igazi népművészek, műkedvelők, akikből nagyon sokan vannak a szovjet emberek között, s 20—30 emberből nem probléma egy egész műsorra való spontán népművészt sem előteremteni. Úgyes népi táncokat, énekeket, paródiákat láttunk tőlük, s nagyon felszabadultan élvezték eredeti produkcióikat.

A mosoly csak akkor fogott ajkunkra, amikor könnyed természetességgel, s ellentmondást nem tűrő kedvességgel szólítottak fel bennünket, hogy »most pedig felkérjük kedves magyar vendégeinket, legyenek szívesek kifáradni és előadni néhány magyar népdalt és népi táncot!« Ijedelmünket csak még jobban fokozta, hogy csoportunk összetétele sem korban, sem súlyban nem a legkedvezőbbben alakult ilyen spontán művészi produkciók rögtönzésére. De becsületünkre legyen mondva, az a már előre megbocsátó kedves, feszült várakozás, ami ilyenkor szovjet vendéglátóink részéről megmutatkozott, a hirtelen fel-lángolt magyar virtus, s arra a felelősségre való rá-döbbenés, hogy a szovjet emberek szemében igen tekintélynek örvendő magyar népi kultúránk megvédése most teljes súllyal a mi vállainkra nehezedik, mégis kiállásra kényszerítette csoportunk valamennyi tagját,

korra, hangra, és füle való emlékek, épületek, gyárak, s egész városrészekről tudjuk meg az idegen vezetőtől, hogy ezek nem eredetiek, nem is harcok »természetes« pusztításai, hanem a »szisz-ták robbantottak fel őket tudatos, kegyetlen felszerű-séggel és precizitással. S noha ilyenkor sem nekünk, sem szovjet vezetőinknek nem volt kedve nevetni, mégsem egy nép iránti gyűlöletet éreztünk szavaiban, hanem csak egy embertelen eszme, rendszer iránt, a fasizmus iránt. En megfigyeltem, hogy egyetlen esetben sem azt mondta vezetőnk, hogy a nemetek rom-bolták le, hanem mindig csak azt hogy a fasizták! Milyen apróságnak tűnik ez, mégis mennyire lényeges dolgot árul el a szovjet ember világnézetéről, politikai erkölcséről.

De kitörölhetetlen nyomot hagyott a fasizták pusztítása számtalan szovjet ember egyéni sorsában, lelke-ben is. Egy velünk együtt üdülő, tört orosz tudásun-ikon nagyokat derülő fiatal szovjet nyelvtanárnok, Nyinának is csak akkor vá-lott bánatosá kedves, mosolygó arcvonása, mikor szü-leire került a szó. Hol élnek a szülei? — tettem fel a kérdést. Ez egy kicsit bonyolult és szomorú törté-net — vettem ki szájkos orosz tudással szavakból. Miért, talán nem élnek már? — Élnek, de számom-ra mégsincsnek, nevelő szülőknél nevelkedtem — kapom a meglepő választ. Miért? Bizonny az úgy tör-tént, hogy Leningrád ostromá-nál nem volt mit enni, s nagy veszélyben voltak, amiért a gyermekeket elszál-lították a biztonságosabb há-tországba. Az anyja így Leningrádban maradt, az édesapja már előzőleg ki-ment a frontra, s a háború után úgy szétszóródtak, hogy hosszú évekig nem találta-ék egymásra. S mikor már megtudták egymás holliétét, annyira másként alakult sorsuk, érzelmi világuk, hogy képtelenség volt a családót megegyeszer egysé-be kovácsolni. Meglátogatja szüleit, rendszeresen leve-lezik is velük, de együtt már nem éltek.

S mennyi hasonló sorsú Nyina él még a Szovjetunió-ban? Dr. Szilágyi László

Igen! Vidámak, optimis-ták, barátságosak a szovjet emberek. Szomjuhozak a kultúrát, szeretik a vidám-ságot, »szeretnek« nevetni. Persze nemcsak nevetni, ha-nem elszomorodni is láttuk a szovjet embereket. Még-pedig akkor, ha második vi-lágháború fasizta pusztítá-sának egyes emlékeire, ma-radványaira bukkantunk, akár épületekben, vagy em-lékművekben, akár pedig az emberek lelkében. Min-den város legszebb helyén állították fel az elesett hő-sök művészi emlékműveit, melyekben örök mécsék ég-nek, s állandóan megfriss-lő virággal és kegyelettel járulnak eléjük ma is a szovjet emberek milliói. Pótolhatatlan értékű mű-

Dr. Szilágyi László

Mégegyszer a hivatástudatról

Ugy látszik, mégsem igaz, hogy a »bölcsesek elrejtőz-nek a középszerűség sáncái mögé«. Legalább is ezt igazolja az a cikk — a szerző szándéka ellenére — amit Farkas István írt nemrég e lap hasábjain.

Nem hiszem, hogy elérte célját írása, hogy így igaz, mégis bátor dolognak tar-tom, ha valaki ilyen őszintén véleményét nyilvánít. Farkas István jól megmondta, har-cosan, kiméletlenül, bár többnyire nyersen, és eléggé át nem gondoltan, amit akart. Epp ezért vdtott ki vüharos visszhangot, epp ezért kell tollat ragadni és elmondani hozzá a magunkét is. Miért? Egyszerűen azért, mert nem lehet magányos prófétaként kiállni a kö-szöklára, és ostromozó szözo-tat intézni a bünökben fetrengő társakhoz. Nem lehet, mert ezek a szavak a pusztába ki-áltanak. Nem találnak befo-gadó fülekre, nem jutnak el az agyig, nem serkentik a vér mozgását. Epp ezért jog-gal érezheti sértve magát minden bölcész, aki nem tartozik a sziklán állóhoz, a hibátlanhoz — ez csendül ki a cikk hangjából — aki-nek joga van a többieket »lelőgni«.

Véleményem szerint más-képp kellett volna megfogal-mazni Farkas Istvánnak gon-dolatait, hiszen epp ő han-goztatja említett cikkében, hogy hivatástudatnak kell bennünk lenni. Mi ez? Mit

értünk e szón: hivatás-tudat? Többek között azt is, hogy komolyan kell ven-nünk munkánkat, alaposnak és lelkiismeretesnek kell len-ni. Nekünk pedagógusoknak szívet-lélekkel kell nevel-nünk, s a nevelhetőségről sosem szabad lemondanunk! Nem elég hangoztatni: ne-kem van már hivatástuda-tom! Ahhoz, hogy eredmé-nyesen neveljünk — ez va-natkozik az évfolyamtársak nevelésre is! — tisztában kell lennünk ennek lélektá-nával, módszerével, fogásai-val. E nélkül nem megyünk semmire, még ha a legjobb szándék vezet is bennünket. Nem elég nevelőnek »szü-lelni«, nem elég hivatástuda-tot érezni! Ezeket a hibákat azért kellett elmondani, mert egy jó gondolat felvetéséért, — hogy beszélni kell és vi-tatkozni az egyetemisták hi-vatástudatról — mégiscsak Farkas Istvánt illeti a dicsé-ret. Egyet értünk a közép-szerűségről frottakkal, hiszen egy idő óta valóban rákfené-je ez a felsőoktatási intéz-ményekben tanuló hallgatók zömének, de nem mindegyi-kőjüknek! Igaz az is, hogy a tanulás legfőbb kampány-nak fogják fel. — Addig tud-jam, amíg a vizsgára elme-gyek, aztán a lehető legha-marabb felejtjük el, mert

vizsgatárgynak! Jól tu-dom azt is, hogy nem dicső-ség lelkesedni sem, mert azt »kinézik« egyesek, és legtöb-bör olyanok, akik nem ké-pesek erre, akik nem tudni, hogy és miként, de ott van-nak a többiek közt és buta-ságukkal tüntetnek. Ok az éjszakai dorbézolások ünnepeltjei, az elkényeztetett csimoták, akiknek szülei tud-nak ezer forintot is küldeni, hogy ne »kelljen« szegényke-zni fiacskójuknak a többiek előtt... Vannak ilyenek is, de nézzük az érem másik ol-dalát!

Egyetemünkön a tudomá-nyos diákkörökben, ha el-vétve is, de születnek ko-moly felkészültségről tanús-kodó, tudományos igényű megirt munkák, átlagon fe-lüli szakdolgozatok, amelyek-ben két-három év kitartó lel-kiismeretes munkája van benne. A különböző kultúr-csoportok esténként bemuta-tókra készülnek. Sokan men-nek népművelési gyakorla-tokra, járják a falvakat, is-merkednek a rájuk váró fe-ladatokkal és nem akarnak kibújni a kötelességek alól. Sőt még olyanok is akadnak, akik annyira komolyan ve-zetik az irodalmat, hogy bár szerényen, de gazdagítani szeretnék. Szabadidejükben verset, novellát, kisregényt, kritikát írnak, elmennek a

Tiszatáj estjeire, vitatko-znak, érvelnek. És az sem le-bebecsilendő, ha szerényen be-ülnek a könyvtárba és felü-tik a folyóiratokat és ismer-kednek a mai irodalommal, vagy ha eljárnak vasárna-pontként a filmmúzeum elő-adásaira, hangversenyekre, színházba. Ezek a fiatalok többet akarnak tudni, mint társaik. Ezek a fiatalok mű-velt emberek akarnak lenni, ezekben van hivatástudat! Nem lett volna-e helyes ezek példájára hivatkozni? Ezekről is tudomást venni? Akkor talán a »festett kép« sem lenne oly sötét, oly riasztó és kilátástalan.

„Miért nem szerettek job-ban leendő szakmátokat? Kérdezi több kérdés után Farkas István. Már-már véd-ként hangzanak el ezek. És legtöbb esetben — sajnos — igazak is. Meg kell hagyni, ügyészek kiváló a cikkíró, de elég-e csak annak lenni? Segítünk-e ezzel a fennálló tényeken? Nem elég inge-rülten megkérdezni: Hát sze-retitek ti egyáltalán az iro-dalmat? Miért lettetek ma-gyar szakosok? Miért jöttetek egyetemre? Mit felelnének erre?

— Mert felvettek.
— Kik?
— A felvételi bizottság.
— Miért?

— A KISZ alapszervezet, a gimnázium javasolt. Tud-tam mikor született Mikszáth Kálmán, mit írt, mi a főnév, és képzeljék el, még több-szörösen összetett alárendelt mondatot is felismertem. Egy-szóval sikerült. Olyan ez ki-csít, mint a lottó. Ha bevá-g-nak a tételek...

— Kérdeztek, hogy miért választottad ezt a pályát?
— Igen.
— Mit feleltél?
— Gyerekkorom óta tanár szeretnék lenni...

— Elhitték?
— Mert ne. Komolyan mondtam.
— Így érezted?

— Egy fenét! Hát ki az a bolond, aki kevés fizetésnek, falusi iskolának, temérdek társadalmi munkának, ami-főn majd, előre örül.
— És a felemelt juttató-sok?
— A jót könnyen megszok-tuk mindig...
— És a dorbézolások a kollégiumban?
— Nem dobnak ki senkit érte.
— Foglalkoznak-e eleget a hivatástudat élesztésével?
— Tananyag pedagógiából. Elmondják, Mi visszamond-juk, ha kérdezik.
Lehetne folytatni a képzelt beszélgetést. És arról is vi-

tázni, hogy miért probléma a hivatástudat hiánya, és mit kellene érdekében tenni.

Néhány javaslat. Jó lenne ezt napirenden tartani és módszeresen kifejtési minden egyetemistában. Na az legyen a probléma, hogy nincs, vagy nem kielégítő, hanem miként lehet ezen változtatni? Mit tehet ez érdekében a KISZ? Ki mit tart célravezetőnek?

Probléma ugyanis a neve-lés kérdése mindmáig a fel-sőoktatási intézményekben. A hallgatók létszáma egyre nő. A tanárok elfoglaltsága szintén. Nincs elég idejük egyénileg foglalkozni hallga-tóikkal. Jobban ki lehetne használni az órákat, a le-adot anyagot szívesebben, vonzóbban közelebb vinni a hallgatókhoz. Ez oktatási reform keretében erre nyil-ván gondoltak és gondolnak. Amikor pedig egy hallgatag szeminárium körében a ta-nár elkeseredetten veszi tu-domásul a közönyösséget, amit tárgya iránt nyilváníta-nak, akkor ne csak kérdezen: miért jöttek önök egyetem-re? Szeretik egyáltalán az irodalmat? Vesse be nyugod-tan a szemináriumon tanú-sított szorgalomnak megfe-llelő jegyet. Tudom ezzel még nincs megoldva a kérdés. De valahol el kell kezdeni a li-beralizmus felszámolását.

Bálint Gyula